

УВОДНА РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

ФАНТАСТИЧНО У КУЛТУРИ

Фантастичне сенке

Разумевање релевантности фантастичног у културолошком контексту, као и културолошких аспеката фантастичних стварности и њихових уметничких представа, доприноси разумевању разлога зашто су и како одређене креативне и уметничке праксе повезане са начинима на који људи путем фантастичног доживљавају свет у којем живе. Ма колико креативни и маштовити измишљени светови били, они су непосредни или посредни одраз познатог света. Фантастични и зачудни одрази стварности у уметности, који балансирају на размеђи митско-историјске и објективне стварности, пружају прилику за сагледавање себе и сопствене стварности из другачије перспективе, или на другачији начин.

Било да се корени фантастичног траже и налазе у страху и непознатом, као што су то чинили писци Хауард Филипс Лавкрафт и Ана Латиша Барбоу Ејкин, у машти и имагинацији како их је поимао славни енглески романтичар Семјуел Тејлор Колриџ, или пак шкотски песник Џорџ Макдоналд, или у уском процепу између веровања и неверице како је дух фантастичног покушао да омеђи историчар и теоретичар Цветан Тодоров, неухватљива природа фантастичног проблематизује настојања да се оно дефинише, због чега оно толико дуго, упорно и успешно, одолева покушајима јасног и универзалног дефинисања.

Шта је фантастика? Шта је фантастично?

Нема прецизних и потпуних одговора на ова наизглед једноставна питања, али то не значи да за њима не треба трагати, да не треба сезати, умом и делом, у тајновиту и неухватљиву природу фантастичног, што радови у овој тематској целини свакако чине.

Анализирајући везе између фантазијске и научнофантастичне књижевности у роману Дајане Вин Џоунс *Хексвуд* Тијана Тропин потврђује да је артуријанска традиција

инспиративна тема и вечно актуелан извор за савремену фантазијску продукцију, која транспоновањем и комбиновањем жанровских тропа са митолошким елементима и традицијама ранијих епоха демонстрира флуидност фантастичне књижевности и њене капацитете да већ познате клишее, топосе и правила бираним наративним стратегијама оживи у новом контексту, блиском и препознатљивом савременом читаоцу.

Полазећи од идеје да су локације на којима су снимане филмске адаптације Толкинових романа „места сећања” Мина Лукић истражује у којој мери посета стварним географским локалитетима утиче на сећања и доживљај самих филмских адаптација и Толкиновог света уопште, а тиме и фикционалног и стварног простора.

Јована Николић расветљава мотиве даме и једнорога, фантастичног бића које је међу најпрепознатљивијим и најупечатљивијим обележјима фантастичних стварности, у сликарским композицијама француског сликара Гистава Мороа инспирисаним средњовековним таписеријама.

Аријана Лубурић-Цвијановић анализира субверзивни импулс магијског реализма и његову спрегу са проблемом веродостојног приказивања и улогама у представљању изворних култура на некада колонијализованим подручјима, разматрајући и потенцијале магијског реализма да, док постаје и делује као глобални феномен, ишчитава и преиспитује историјске и културолошке околности у локалном и глобалном контексту.

Анализирајући три популарна фантазијска дела: стрип „Сан хиљаду мачака” из серијала *Сендмен*, јапански анимирани филм „Принцеза Мононоке” Х. Мијазакија и роман за младе *Зуби* америчке ауторке Хане Москович, Данијела Петковић указује на неопходност преиспитивања односа људи према животињама из позиције доминантне и надмоћне врсте, те антропоцентризма као политичке, етичке и правне основе за поимање односа између људи и животиња, истичући уједно потенцијале анализираних дела да људску врсту изместе из фокуса и укажу на кључне теме, без свођења на једноставне еколошке поруке о неопходности заштите животне средине.

Полазећи од идеје да су фиктивни ликови и ситуације део менталног света с којим се човек идентификује и које, као такве, преводи у лингвистички код, Александра Блатешић на примерима италијанских израза са именима измишљених протагониста из дела писане и усмене књижевности показује како ликови, односно имена, већ вековима присутни у култури као књижевни протагонисти и као менталне

представе говорника, у овом случају италијанског језика, налазе трајно место у колективном менталитету и култури.

Радови у овој тематској целини не дају коначне одговоре на питања постављена на почетку овог малог увода у фантастична читања, нити верују у илузију да је фантастика одгонетљива, али бавећи се различитим аспектима фантастичног сваки расветљава део овог непрегледног поља. Док то чине, они потврђују да је фантастично, попут сенке, вечни пратилац људског рода, неодвојиви део стварности и постојања, историје и уметности, од Фантазових митских и сновитих завештања до савремених уметничких представа могућих и немогућих стварности.

Бојан Јевтић, *Birdsong*,
110x90 цм, 2015.